

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

УДК 159.923.42

Беляєвська Т. В.,
здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ОГЛЯД ПСИХОДІАГНОСТИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. У статті подано огляд психодіагностичних методик, що застосовуються для дослідження резильєнтності особистості. Описано ключові шкали, проаналізовано їх теоретичну основу, психометричні характеристики та рівень адаптації до українського контексту. Узагальнено відповідність методик різним концептуальним підходам до розуміння феномену та окреслено перспективи подальшої розробки локальних інструментів, релевантних сучасним соціокультурним умовам.

Ключові слова: резильєнтність, психодіагностика, адаптація методик, психологічна стійкість.

Abstract. The article provides an overview of psychodiagnostic methods used to study individual

resilience. Key assessment tools are described, including their theoretical foundations, psychometric properties, and the level of adaptation to the Ukrainian context. The correspondence between the tools and various conceptual approaches to understanding the phenomenon is summarized. The article also outlines prospects for developing localized diagnostic instruments relevant to modern socio-cultural conditions.

Key words: resilience, psychodiagnostics, test adaptation, psychological stability.

Феномен резильєнтності привертає стійку увагу наукової спільноти, і в сучасній психології його трактують щонайменше на трьох рівнях. Перший – як стабільна особистісна риса, що забезпечує внутрішню стійкість і здатність зберігати функціонування попри стрес (Wagnild & Young, 1993). Другий – як динамічний процес адаптації, що змінюється залежно від контексту та ресурсів (Luthar, Cicchetti, 2000). Третій – як інтерактивна система взаємодії особистості з соціокультурним середовищем (Ungar, 2008), де ключову роль відіграють зовнішні підтримувальні механізми. Саме ці концепції лягають в основу сучасних психодіагностичних методик, які відрізняються як за структурою, так і за змістовими орієнтирами. Зокрема, підхід до резильєнтності як до стабільної риси підтримують також Masten, Reed (2002), Bonanno (2004), які наголошують на вроджених характеристиках стійкості та базовій здатності особистості до подолання стресу. Процесуальний підхід активно розвивався в

працях Cicchetti (2013), Fergus і Zimmerman (2005), які акцентують увагу на динаміці адаптації та впливі зовнішніх умов. А інтеракціоністський або екосистемний рівень представлений роботами Ungar (2008), van Breda (2018), які підкреслюють важливість культурних, соціальних та інституційних ресурсів у формуванні стійкості. Більшість діагностичних методик фокусуються лише на одному з означених рівнів. Зокрема, CD-RISC і Hardiness Scale відображають резильєнтність як стабільну особистісну рису. Методики BRS і BRCS спрямовані на оцінювання функціональної адаптації до стресу, тобто підтримують концепцію процесуального підходу. Таким чином, кожна шкала формує специфічний «зріз» феномену, а не його повну модель. CD-RISC, наприклад, орієнтується на особистісну стійкість і духовність; Hardiness Scale - на когнітивну установку особистості щодо викликів; BRS і BRCS - на короткострокову адаптацію після стресу; RSA – на багаторівневу ресурсну підтримку особистості; SVF-120 – на індивідуальні стилі подолання стресу; RES - на базову самооцінку внутрішніх ресурсів. Відповідно, вибір методики має здійснюватись залежно від теоретичної позиції дослідника, контексту застосування та мети вимірювання. Однак досі не існує універсального психодіагностичного інструменту, здатного комплексно охопити всі його складові. Сучасні методики орієнтуються на різні теоретичні парадигми – від трактування резильєнтності як стабільної особистісної риси до її розуміння як динамічного

процесу адаптації чи взаємодії особистості із середовищем.

Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) – один із найвідоміших інструментів, що оцінює резильєнтність як інтегративну характеристику. Шкала містить 25 тверджень, які згруповані навколо таких компонентів, як: особиста компетентність, толерантність до негативного афекту, позитивне прийняття змін, духовність і контроль над життям. Шкала має високий рівень внутрішньої узгодженості ($\alpha = 0,89$) та застосовується в клінічних і не клінічних вибірках. демонструє високу внутрішню узгодженість ($\alpha = 0,89$), її факторна структура неодноразово піддавалася критиці через нестабільність. В Україні CD-RISC використовується в дисертаційних та емпіричних дослідженнях, але офіційно валідизованої україномовної версії на сьогодні не існує.

Brief Resilience Scale (BRS) – коротка шкала, що складається з 6 пунктів і спрямована на оцінку здатності швидко «відновлюватись» після труднощів. Інструмент вимірює загальну функціональну стійкість без деталізації на підшкали, зосереджуючи увагу на швидкості адаптації. Психометричні характеристики шкали є високими ($\alpha = 0,82$), а її чутливість до клінічних змін підтверджена у дослідженнях. В Україні Кіреєва З.А. (2018) здійснила адаптацію та початкову валідацію короткої версії шкали Brief Resilience Scale (BRS), яка демонструє задовільні психометричні показники для використання у вітчизняних дослідженнях.

Resilience Scale for Adults (RSA) – багатовимірний опитувальник, що розкриває резильєнтність через оцінку внутрішніх і зовнішніх ресурсів. Він включає 43 твердження, об'єднані в шість субшкाल: особистісна компетентність, соціальна компетентність, сімейна згуртованість, соціальна підтримка, структурованість і особистісна стійкість. Кожна з них дозволяє оцінити специфічний адаптаційний ресурс у моделі взаємодії індивіда з середовищем.

Серед сучасних психодіагностичних інструментів, які викликають зацікавлення дослідників, варто виокремити Brief Resilient Coping Scale (BRCS; Sinclair & Wallston, 2004), що фокусується на діагностиці гнучкості копінгових стратегій, та Resilience Evaluation Scale (RES; van der Meer et al., 2018), яка вимірює індивідуальні установки, пов'язані з позитивним сприйняттям труднощів та самообілізацією. Обидві методики характеризуються стислою структурою, високими показниками надійності та зручністю застосування, зокрема в онлайн-дослідженнях. Незважаючи на їхню популярність у міжнародному середовищі, в Україні офіційна адаптація цих шкал наразі не проводилася.

Методика SVF-120 заслуговує на окрему увагу як інструмент, що дозволяє комплексно дослідити стратегії подолання стресу, які часто виступають проявами або наслідками резильєнтної поведінки. Водночас Hardiness Scale (Maddi, Bartone) акцентує на концепції життестійкості як особистісної характеристики, що тісно перетинається з поняттям резильєнтності.

Також варто згадати Multidimensional Individual and Interpersonal Resilience Measure (MIIRM; Martin et al., 2016) - методику, що охоплює особистісні, соціальні та екзистенційні аспекти резильєнтності. Вона складається з 22 пунктів і включає такі шкали, як самооцінка, соціальна підтримка, духовність, структурованість та майбутня орієнтація. Інструмент широко застосовується для оцінки резильєнтності у літніх людей та осіб з хронічними захворюваннями.

Ще одним значущим інструментом є Resilience at Work Scale (RAW; Winwood et al., 2013), що розроблений для вимірювання адаптаційної спроможності працівника до стресів на робочому місці. RAW оцінює сім субшкал, серед яких: підтримка від колег, баланс між роботою та життям, здоров'я, підтримка керівництва, сенс роботи, самоусвідомлення та здатність до навчання.

Окрему увагу заслуговує Academic Resilience Scale (ARS-30; Cassidy, 2016), що вимірює академічну стійкість студентів у ситуаціях невдач. Шкала охоплює такі компоненти, як контроль над навчальними результатами, стратегії вирішення проблем і позитивне мислення, дозволяючи виявити ресурси, що сприяють досягненню успіху в освітньому контексті.

Ці методики підсилюють можливості дослідника обирати відповідні інструменти в залежності від контексту та вікової, професійної чи клінічної специфіки вибірки, що тісно перетинається з поняттям резильєнтності.

Професійна резильєнтність як окремих вимір психологічної стійкості також знаходить своє відображення в сучасних дослідженнях. Вона трактується як здатність фахівця ефективно адаптуватися до професійних викликів, зберігати мотивацію, емоційну рівновагу та ціннісну цілісність попри тиск, невизначеність і навантаження. У цьому контексті набувають значення такі компоненти, як емоційне вигорання, професійна самооцінка, стратегії саморегуляції та здатність до рефлексії. В Україні одним із небагатьох інструментів, спрямованих саме на вимірювання професійної резильєнтності, є методика «Опитувальник професійної життєстійкості» (Кокун, 2021), що включає 24 пункти та дозволяє оцінити не лише загальний рівень, але й профіль ключових компонентів: професійного контролю, включеності, прийняття виклику, а також емоційного, мотиваційного, соціального та професійного. Методика має апробацію на широкій українській вибірці та пропонує нормативні діапазони інтерпретації результатів. Її застосування особливо доцільне в умовах воєнного стану, медичних закладів, освітніх інституцій і сфери психічного здоров'я.

Міжнародний досвід адаптації методик демонструє важливість дотримання стандартів: пряма і зворотна перекладацька процедура, експертна оцінка, апробація на локальних вибірках, аналіз факторної структури. В Україні поки відсутня єдина система психометричної стандартизації, що ускладнює використання багатьох опитувальників.

Узагальнюючи вищезазначене, варто також наголосити на важливості урахування не лише рівнів розуміння резильєнтності, але й цільових характеристик вибірки, в якій планується застосування інструментарію.

Зокрема, дослідження з дітьми, військовими, освітянами або людьми, що пережили травматичні події, потребують різних акцентів – наприклад, на соціальній підтримці, ресурсах регуляції, або на когнітивній гнучкості.

Паралельно з цим, актуалізується потреба в інтегративних підходах до вимірювання резильєнтності, які враховують як особистісну основу, так і вплив контексту, системи цінностей, соціального оточення. Це відкриває перспективу подальшої наукової роботи в напрямку мультифакторного вимірювання резильєнтності, що відповідатиме сучасним викликам і запитам практики.

Висновки. Аналіз наявних методик показав, що жодна з них не є універсальною. Для комплексного оцінювання резильєнтності доцільно комбінувати декілька інструментів залежно від контексту та цілей. Актуальним є створення власного адаптованого інструментарію, заснованого на гібридній моделі з урахуванням сучасних соціокультурних викликів.

Література:

1. Campbell-Sills L., Stein M.B. Psychometric analysis and refinement of the Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC): Validation of a 10-item measure of

resilience. *Journal of Traumatic Stress*. 2007. Vol.20. No.6. P.1019-1028.

2. Cassidy S. The Academic Resilience Scale (ARS-30): A new multidimensional construct measure. *Frontiers in Psychology*. 2016. Vol.7. Article 1787.

3. Connor K.M., Davidson J.R. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*. 2003. Vol. 18. No. 2. P. 76-82.

4. Friborg O., Barlaug D., Martinussen M., Rosenvinge J. H., Hjemdal O. Resilience in relation to personality and intelligence. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*. 2005. Vol. 14, No. 1. P. 29-42.

5. Грішина Т.В. Сучасні психодіагностичні методики дослідження резильєнтності: критичний аналіз і напрями розвитку. *Психологічні науки: теорія і практика*. 2021. № 1(3). С. 56-64.

6. Ільницька Н., Бунда Л. Переклад та первинна адаптація шкали резильєнтності дорослих (RSA). *Наукові записки кафедри загальної психології та психології розвитку*. 2021. Т. 6. №2. С.85-89.

7. Janke W., Erdmann G. Stressverarbeitungsfragebogen (SVF 120). Göttingen: Hogrefe, 2002.

8. Кіреєва З. А. Адаптація шкали короткої резильєнтності. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. 2018. № 2 (Т. 1).

9. Кокун О. М. Опитувальник професійної життєстійкості (українська версія). *Проблеми екстремальної та кризової психології*. 2021. № 1. С.91-105.

10. Кокун О.М. Професійна резильєнтність як психологічний ресурс особистості: концепція, діагностика, шляхи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія Психологічні науки. 2022. № 4. С.12-21.

11. Martin A. S., Distelberg B., Palmer B. W., Jeste D. V. Development of the Multidimensional Individual and Interpersonal Resilience Measure (MIIRM). *Journal of Psychiatric Research*. 2016. Vol.83. P.34-43.

12. Мельник І. В. Апробація українського варіанту шкали CD-RISC у студентській вибірці. *Вісник Львівського університету*. Серія психологічна. 2020. Вип. 13. С.45-51.

13. Metti C.P., Бартоне П.Т. Шкала життєстійкості. Newport Beach, CA: The Hardiness Institute, 2005.

14. Sinclair V.G., Wallston K.A. The development and psychometric evaluation of the Brief Resilient Coping Scale. Assessment. 2004. Vol. 11. No.1. P.94-101.

15. Van der Meer C. A. I., et al. Assessing psychological resilience: development and psychometric properties of the English and Dutch versions of the Resilience Evaluation Scale (RES). *Frontiers in Psychiatry*. 2018. Vol. 9. Article 169.

16. Winwood P. C., Winefield A. H., Lushington K. The role of occupational stress in the maladaptive use of alcohol by dentists: A study of South Australian general

dental practitioners. *Australian Dental Journal*. 2003. Vol. 48. No.2. P.102-109.

УДК 159.9

Bortov A.,
third (educational and scientific) level of higher
education in the specialty 053 Psychology,
State Institution "South Ukrainian National
Pedagogical University named after K. D. Ushynsky"

FOUNDATIONS OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT FOR MENTAL WELL-BEING UNDER WARTIME CONDITIONS

Abstract. This paper examines the theoretical and methodological foundations of psychological support for individual mental well-being in the context of war. It identifies the main risks to mental health, outlines conceptual approaches to understanding the phenomenon of mental well-being, and proposes basic principles of psychological assistance. It is shown that a multi-level support system contributes to increasing the psychological resilience and adaptation of the population.

Key words: mental health, psychological support, war, trauma, well-being, resilience.

Анотація. У статті розглядаються теоретичні та методологічні засади психологічної підтримки індивідуального психічного благополуччя в умовах війни. Визначаються основні ризики для ментального здоров'я, окреслюються концептуальні підходи до

ОСОБИСТІСТЬ У ПРОСТОРІ ПРОФЕСІЙНОГО ЖИТТЯ

Бедан В.Б., Косинська Н.О. Особистісні ресурси психолога, значущі у роботі з військовими.....	455
Бринза І.В., Лончук С.В. Аналіз структури психологічної ресурсності працівників у сфері публічного сервісу.....	467
Доманська О.С. Індивідуально-психологічні особливості самооцінки здобувачів-психологів.....	476
Козачинська О.В. Життєстійкість як чинник професійного самоздійснення психологів.....	488
Максименко Ю.Б., Жданова Н.І. Теоретичне обґрунтування дослідження вигорання у працівників невиробничої сфери.....	497
Санніков О.І., Коровкіна Т.В. Статистичний аналіз толерантності та рішучості особистості волонтера.....	508
Санніков О.І., Кушнерьова Т.П. До питання професійної ідентичності.....	518
Свідерко В.В. Емоційне вигорання педагогів з різною життєстійкістю.....	528
Оріщенко О.А., Томіліна А.Ю. Професійне самоздійснення майбутніх психологів з різним емоційним інтелектом.....	538
Ульянова Т. Ю., Цубера М.С. Професійне вигорання та його зв'язок з особистісною зрілістю.....	551
Форманюк В. В. Психологічні чинники, що впливають на формування професійної ідентичності майбутніх юристів.....	560

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ, ПСИХОТЕРАПІЇ ТА ГРУПОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Бринза І.В., Гірман Ю.В. Емоційне благополуччя жінок-внутрішньо переміщених осіб до і після арт-терапії: результати дослідження....	568
Беляєвська Т.В. Огляд психодіагностичних інструментів для дослідження резильєнтності: сучасний стан та перспективи.....	578
Bortov A. Foundations of psychological support for mental well-being under wartime conditions.....	588
Бедан В.Б. Юраш І.Ю. Особливості взаємозв'язку самодостатності з різними типами переживання самотності.....	595
Головко М.С. Особистісні предиктори піддавання жінок насиллю у сім'ї.....	602
Ходаківський О.І. Психоемоційний вплив різних форм капеланської допомоги на поранених військовослужбовців.....	611